

AJANDA

HAZIRLAYANLAR: PELİN ULCA, AKİF KURUÇAY

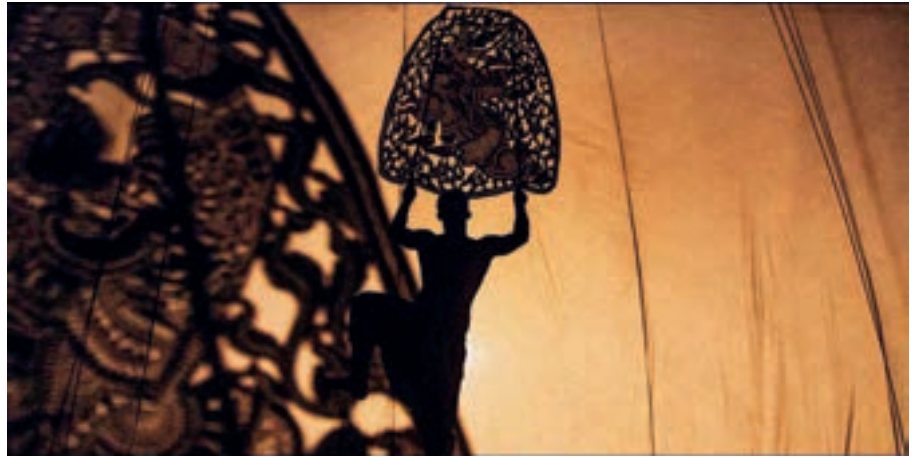
Âyine-i İbretnü-mâdır perdemiz!

Geneleksenel temâşâ sanatlarımızın duâyen ismi Metin And'ın görüşüne göre kukla oyununun mâzîsi gerek Türklerde gerekse İslam toplumlarında sanıldığından daha eskiye gider. Ancak halk edebiyâtımız içerisinde kuklaya lâyıkıyla değinilmemiş olmasının temel nedeni, inceleme için gereken metinlere henüz tesâdüf edilememiş olmasıdır. Baş karakterleri Karagöz ve Hacivat olan geneleksenel Türk gölge oyununu da bu kabil seyir sanatlarına dâhil etmek gerekir. Büyük, ama mühim bir parçası kayıp seyirlik külliyyâtın elimizde kalan yegâne örneği geneleksenel Karagöz-Hacivat tiyatrosunun ülkemizde hak ettiği değeri görüp görmediği ayrı bir tartışma konusu elbette. Ama manzara tamâmıyla menfî değil, meselâ 13-31 Ekim 2017 târihleri arasında yirincisi düzenlenen İstanbul Uluslararası Kukla

Festivali, geneleksenel seyirlik sanatlarımızın dünya genelinde tanınmasında, hakezâ dünyadaki örneklerin de ülkemizde bilinmesi husûsunda fevkalâde işler başarıyor. Öyle ki başlangıcından bu zamâna farklı ülkelerden üçyüzün üzerinde kukla topluluğu, ikibinbeşyüzden fazla kukla sanatçısı festival bünyesinde İstanbul'da ağırlandı. Çoğunluğunu çocukların ve gençlerin oluşturduğu kuklaseverler, el, ip ve çubuk kuklaları gibi birçok kukla formunu bir arada görme şansı elde etmiş oldu-

lar. İnternet destekli dijital platformların, eğlence anlayışını tektipleştirdiği, domine ettiği bir çağda, binbir çeşit kuklanın birbirinden renkli, değişik hikâyesinde hayalle gerçek arasında gidip gelmenin zevkini yaşayanlara bir de müjde: Yakın bir gelecekte İstanbul'da hârika bir kukla müzesi kurulacak.

“Karagöz 500 Yaşında” mottosuyla geneleksenel Türk gölge tiyatrosuna armağan edilen bu seneki festivalde gölge tiyatrosunun dünyadaki önemli temsilcileri sahne aldı.

IV. Milletlerarası Şehir Tarihi Yazarları Kongresi

Gelenekselleşme yoluna giren Milletlerarası Şehir Tarihi Yazarları Kongresi'nin dördüncüsü, Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) ve Esenler Belediyesi'nin ortak organizasyonu ile İstanbul'da 13 - 15 Ekim 2017 tarihleri arasında gerçekleştirildi. Şehir târihçiliğinde ülkemizde son yıllarda yükselişte olan

entelektüel hareketliliğin tezâhürleri, alanla alâkalı literatür ve yaklaşımların, çeşitli mecrâlarda tartışılmasına imkân sağlıyor. Şehir Tarihi Yazarları Kongresi, işte bu mecrâlardan biri. Kongrelerin yetkin içeriği, yalnızca şehir târihçiliğiyle sınırlı kalınmaksızın, şehir düşüncesinin bütün konularıyla

ilgilenildiğini göstermekte. Milletlerarası Şehir Tarihi Yazarları Kongresi'nin ilki Ankara'da Türkiye Yazarlar Birliği uhdesinde, diğer ikisi sırayla Konya ve Şanlıurfa Büyükşehir Belediyelerinin ev sâhipliğinde gerçekleşti. 13-15 Ekim 2017 tarihleri arasındaki son kongreyi ise Esenler Belediyesi üstlendi ve merhûm mîmar Turgut Cansever'e adanan kongrenin oturumları Yıldız Teknik Üniversitesi Davut Paşa Kongre Merkezi'nde yapıldı. Verimi uzun vâdede kendini gösterebilen bu gibi çaplı kültür yatırımlarının ilçe belediyelerinin faaliyet ajandasında kendine yer bulması memnûniyet verici. Bu seneki programın ilk oturumunun konusu "İnsan ve Toplum" oldu. Sırayla, "Tarih ve Medeniyet", "Din ve Vakıf", "Tarih ve Edebiyat", "Hayat ve Anadolu", "Sanat ve Mîmârî" ve "Zaman-Mekân, Doğu-Batı" başlıkları altında birçok kıymetli tebliğ sunuldu. Diğerlerinde olduğu gibi, bu tebliğler daha sonra bir araya getirilip kitaplaştırılacak.

"Geleceğin Kentleri, Kentlerin Geleceği"

Nüfus yığılımlarından muztarip İstanbul gibi metropollerde mekânın politik boyutu giderek daha çok öne çıkarken

şehirleri biçimlendiren mîmarlık, sâdece estetik bir tavrın temsilcisi olmaktan çıkıp sosyal adâlet, şehir hakkı gibi sosyolojik meselelerin tâkipçisi bir etik sorumluluğa dönüşmek zorunda. Bu çerçevede, üçüncüsü düzenlenen "Yeşil Binâlar ve Ötesi" konferansı dünyâda "Şehircilik Günü" olarak kutlanan 8 Kasım (2017)'da Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fındıklı

Yerleşkesi Sedat Hakkı Eldem Oditoryumu'nda düzenlendi.

Konferansın konuk konuşmacılarından ünlü İngiliz mîmar Peter Barber, "Yüz Millik Şehir ve Diğer Katmanları" konulu bir sunum yaptı. Yüksek yoğunluklu alanlarda düşük katlı kentsel konut planları geliştiren Peter Barber, mîmarlığı bir yandan tasarım zanaatkârlık ve malzemelerin birleşimi bir yandan da ekonomik, sosyal, politik boyutları olan bir meslek olarak tanımladı.

Konferansın ikinci konuk konuşmacısı İngiliz mîmar Bob Allies, "Bir Süreklilik Olarak Şehir" konulu sunumunda bir mîmârın yapabileceği en iyi şeylerden birinin, uzun ömürlü, kuşaklar boyunca koşullara adapte olabilen binâlar tasarlamak olduğunu söyledi. Allies, gelecekteki binâların yüksek performanslı yapılar olması gerektiğinin altını çizdi. Ayrıca bu binâların gelecekteki küresel iklim değişikliğine ve beklenmedik koşullara karşı esnek olmasının yanı sıra iklimle birlikte çalışan yapılar olması gerektiğini savundu.

Yedikule bostanları koruma altına alınıyor

XVII. yüzyılın ilk çeyreğine âit bir ferman dan öğrendiğimize göre Eyüp, Galata ve Üsküdar'daki bostanlardan lahana, kabak, patlıcan, soğan, ıspanak, turp, havuç gibi pek çok sebze yetiştirilip saraya gönderiliyordu. Ekserisi Arnavut kökenli bostancıların yetiştirdiği bu ürünler, fetihten nice zaman sonraya kadar İstanbul'un ihtiyaçcını büyük oranda karşıladı. Özellikle Fatih'le Zeytinburnu arasındaki bölgede kara surları boyunca uzanan ve bugün Yedikule bostanları olarak bilinen tarım arâzisinde envâi çeşit sebze yetiştirildiğini Evliyâ Çelebi'den öğrenebiliyoruz. Balıklı Rum Hastanesi'nde başhekimlik yapan Aleksandros Paspatis de İstanbul'un 1850'li yıllarına dâir yazdığı satırlarda, "Avrupa'nın hiçbir büyük şehirde pazarlara ve meskûn semtlere yakın bu kadar çok bahçe ve bahçıvan yoktur." diyerek bu bostanlardan bahseder.

Geçen zaman, şehrin sâhip olduğu zenginliklerden çok şey götürdü. Cihangir sırtlarındaki fındıklıkların, Beykoz'daki ceviz ağaçlarının, Mecidiyeköy'deki dutlukların yerlerinde yerleşimler var; Alibeyköy'deki meşhur mısırtarlılarının yerinde bir mısır heykeli

dikili. Çengelköy hıyarı, Bayrampaşa enginarı hâlâ yaşıyor mu bilmiyoruz; ama yaşatmalıyız. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin bu yöndeki çabaları umut verici. İBB, târihî Yedikule bostanlarını rehabilite etmek adına harekete geçti ve bölgenin "Kentsel Tarım Parkı" olarak yeniden düzenlenmesini kararlaştırdı. İBB Kültür Varlıkları Daire Başkanlığı Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü'nce hazırlanan projenin amacı, "Bostan kültürünün ve kent içerisinde kalmış bostan

alanlarının belli bölgelerde tematik olarak korunması ve bahçecilik târihimizin gelecek nesillere aktarılması" şeklinde özetlendi. Bu kapsamda kurulacak zirâî atölyelerle tarım kültürünün gelişmesi, yaygınlaşması da hedefleniyor. Görünen o ki zamana yenik düşen İstanbul zervâtının aksine, Yedikule'nin bereketli bostanlarında yetişen meşhur göbekli marullar artık güven içinde olacak. Belki diğer kayıp şöretler de geri döner İstanbul bostanlarına, bu vesîleyle; kim bilir.

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (MSGSÜ) Şehir ve Bölge Planlama bölümünün 2002 yılından bu yana düzenlediği "Çarşamba Seminerleri" istikrarlı biçimde devam ediyor. 11 Ekim 2017'deki seminerde; kent târihi, kent-kır ilişkisi, kent içi tarım, coğrafya ve sosyo-ekonomik târih alanlarında akademik araştırmalar yapan Ayşe Nur Akdal'ın "Kentiçi Tarım Alanları: Osmanlı İstanbul'unda Bostanlar ve Bahçıvanlar" başlıklı

sunumu, Zeytinburnu açısından da aydınlatıcı bilgiler verdi. Sunum, son dönemlerine kadar Osmanlı İstanbul'unun ayrılmaz bir parçası olan bostanları ve buralarda çalışan bahçıvanları konu edinmesi açısından önemliydi. Seminerde; bostanların fiziksel özellikleri ve yetiştirilen ürünlerin yanı sıra, mülkiyet yapıları, kimler tarafından işletildikleri ve bostanlarda kimlerin çalıştığı ile ilgili bilgiler, kaynaklar ışığında incelendi.

Tambûrî Necdet Yaşar [1930-2017]

Çocukluğunda dinlediği Âşık Veysel'e hayran kalan Necdet Yaşar, müzik hayâtına bağlama çalmayı öğrenerek başladı. Bir gün radyoda Mesut Cemil'den dinlediği ezgiler, tambura ilgi duymasına neden oldu ve müzikte bu yönde kendini geliştirme kararını aldı. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde yüksek tahsile başladı ve bu yıllarda okul korosuna katıldı. Neyzen Niyazi Sayın ile tanışması da bu zamanlara tekâbül eder. Üniversite korosunun bir radyo programında verdiği konser sırasında yaptığı taksim ile hayrânı olduğu

Mesut Cemil'in ilgisini çeken Yaşar, onun önerisi ile TRT İstanbul Radyosu'na girdi ve 27 yıl burada çalıştı. 1958 yılında Münir Nurettin Selçuk yönetimindeki "İstanbul Belediye Konservatuvarı İcrâ Heyeti"nde tambûrî olarak görev aldı; 1976 yılına kadar bu grubun o yıllardaki en önemli etkinliği olan Şan Sineması'ndaki pazar sabahı konserlerinde tambur çaldı. O yıllar sanatçı için çok verimli geçiyordu. Niyazi Sayın'la dostlukları sanatının gelişmesinde tesirli oldu. Birlikte sahaflarda Tanbûrî Cemil Bey'in taş plaklarını arayıp bu-

luyor, şevkle dinledikleri müziği analiz ediyorlardı. İkilinin birlikte yaptıkları taksimler, konserlerde büyük beğeni topladı. İcat ettikleri "Berâber Taksim" bir akım olarak farklı müzisyenleri de etkiledi. ABD'de pek çok üniversitede dâvetli olarak Türk mûsikîsinin makam, perde ve usûllerini öğretti. Karl L. Signell'in doktora tezi çalışmasında büyük emek sarf etti. Birlikte elektronik aletler yardımı ile Türk müziğinde önemli aralıkların grafiklerini çıkarttılar. Dünya genelinde müzikoloji kongrelerine tambûrî olarak dâvet edilen sanatçı, Necdet Yaşar Ensemble'ı kurarak uluslararası konserler verdi. 1987 yılında Kültür Bakanlığı'na bağlı olarak İstanbul Devlet Türk Müziği Topluluğu'nu kurdu ve topluluğun sanat yönetmenliğini yaptı.

Biçimsel özellikleri nedeniyle kıvrak bir teknikle çalınması zor olan tamburun daha kıvrak sazlarla uyum içinde çalınabilmesi için çok çalışıp yeni bir tambur tekniği ortaya koydu. Necdet Yaşar'ın, taksimi Türk mûsikîsinde çok farklı bir seviyeye taşımada kendine has tekniğinin tesiri büyüktü. Ancak onun mûsikî zekâsı da önem taşır. Doğaçlama icrâ edilmesine rağmen taksimlerinde bir bestecinin yaratıcı titizliği ve duyarlılığı vardır.

Necdet Yaşar, silinmez izler bırakarak 24 Ekim 2017 târihinde aramızdan ayrıldı.

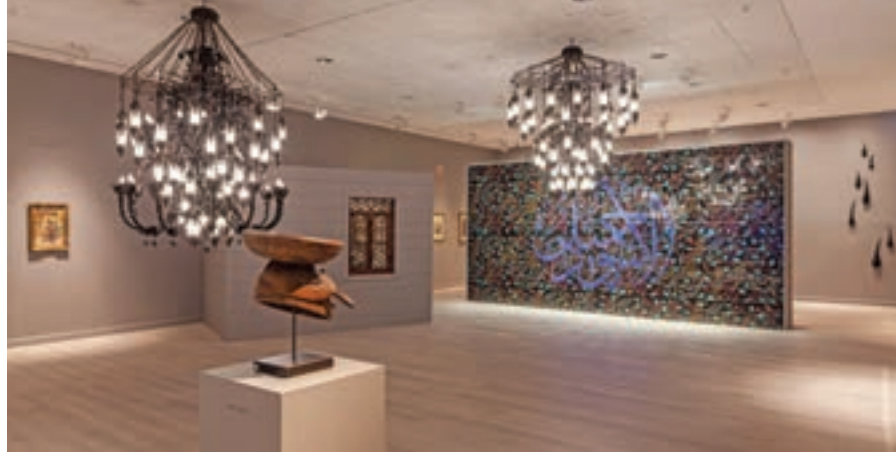

Târihten mutfağa ekmek

Anadolu'ya damgasını vuran en eski medeniyetlerden biri olan Hititler, aynı zamanda bir ekmek imparatorluğuydu. Hititçedeki "Ninda" kelimesi ekmek mânâsındadır, ninda'nın asırlar sonra tabletlerde deşifre edilen ilk kelime oluşu da ilginç bir rastlantı. Ekmek, Anadolu mutfağının hâlâ ana besin maddesi. Her bölgenin kendi havasına suyunu göre ekmeğin yapımı, biçimi değişir; hatta lezzeti bile. 21 Ekim - 25 Kasım 2017 târihleri arasında Târih Vakfı bünyesinde tertip edilen seminer

programı, coğrafyalar içinde buğdaydan ekmeğe tarım ve sofrâ kültürünün izini süren, zihin açıcı tartışmalar sahne oldu. Katılımcılar, eski bir Anadolu ekmeğinin pişirildiği mutfak atölyesiyle kadim ekmek kültürünün günümüze gelene dek geçirdiği dönüşümleri tecrübe etme fırsatı elde etti.

İyi bir komşu istemek, çok şey mi istemektir?

İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSİV) tarafından Elmgreen&Dragset küratörlüğünde düzenlenen 15. İstanbul Bienali kapsamında 16 Eylül – 12 Kasım 2017 tarihlerinde “İyi Bir Komşu” sloganı ve ajandasında kışkırtıcı bir yığın soruyla sanatseverlerin kapısını çaldı. Bienale 32 ülkeden 56 sanatçı iştirak ederken sergilenen işler; ötekilik, yabancılık, düşmanlık, kimlik, âdiyet, ortak kültür, müşterek yaşam, hoşgörü, mekân vb

kavramlar üzerinden “komşu”nun tartışılmasına zemin oluşturdu. Küratörlerin bienalin temasına dâir şu cümleleri dikkat çekiciydi: “Komşunuz sizden oldukça farklı yaşayan biri olabilir. Ancak umuyoruz ki siz, son dönemde dünyadaki pek çok politikacının aksine ‘öteki’ korkunuzla etrâfınıza çitler örek baş etmiyorsunuzdur.” Bu sözlerin, ABD başkanı Trump’ın seçim vaadindeki çılgın Meksika duvarı projesini hatırlatmaması imkânsız. Bu akıl almaz önerinin kitlelerin onayından geçmiş olması ise bir başka dramatik durum; ancak komşu parantezindeki yabancıya karşı hissedilen örtük nefretin, bize Amerika kıtası kadar uzak olmadığı da bir gerçek. Birbirinden farklı görünümüne günde-

lik hayatta defalarca mâruz kalabiliyor, hatta fâili de olabiliyoruz bu çatışmacı dilin. Bienal, ev yaşamımızdaki hâl ve koşulların nasıl değişim geçirdiği gibi mikro düzeylerden günümüz dünyasının jeopolitik, küresel ölçekli sorunlarına bir “öteki varlık” a eş, kardeş ve komşu olmanın pozisyonlarını sorguladığı gibi, aynı zamanda ihtilafli ara bölgeler yaratarak söz konusu arayışın umuduyla umutsuzluğunu, sevinciyle öfkesini, geçmişle bugünü karşı karşıya getirdi. Sergiler için; İstanbul Modern, Galata Özel Rum İlköğretim Okulu, Pera Müzesi ve Küçük Mustafa Paşa Hamamı gibi daha önce de bienale ev sâhipliği yapmış yerlerin yanında, Abdülmecid Köşkü gibi yeni mekânlar da kullanıldı.

Dört ayaklı belediye: İstanbul’un sokak köpekleri

Edmondo de Amicis, İstanbul seyahatnâmesinde “...köpek nüfusu da insan nüfusu gibi mahallelere ayrılmıştır. Her mahalleyi, her sokağı mesken tutan ya da sâhiplenen belli köpekler, akrabaları ve arkadaşları oradan hiç ayrılmazlar ve yabancıları da sokmazlar. Bir tür devriye hizmeti üstlenirler.” der. Diğer Batılı seyyahların yazdıklarında da İtalyan yazarınkine benzer satırlarla karşılaşmak hiç zor değil. Köpekler; tasmasız, isimsiz, evsiz, kurlsız ve son derece özgür, bir köşenin ucundan baş gösterir ve kendilerini satırlarda mutlak biçimde hissettirir. Hatta dikkatli bir göz, İstanbul sokaklarını resmeden Batılı ressamların tablo ve gravürlerinde onların yerini çabucuk bulur. 27 Ekim 2016 – 16 Eylül 2017 tarihleri arasında

İstanbul Araştırmaları Enstitüsü’nde gerçekleşen, küratörlüğünü Ekrem Işın’ın, danışmanlığını Catherine Pinguet’in yaptığı “Dört Ayaklı Belediye: İstanbul’un Sokak Köpekleri” sergisi, Osmanlı toplum yapısındaki dînî, siyâsî ve sosyolojik dönüşüme sokak köpeklerinin serüveni üzerinden eğildi. Fotoğraflar, seyahatnâmeler, kartpostallar, gravürler ve dergiler eşliğinde tartışmaya açılan mezkûr dönemin kuşkusuz en çarpıcı olayı, 1910’daki Hayırsızada sürgünüydü. Aç susuz hâlde Marмара’daki bir adaya terk edilmek üzere toplanan köpeklerin içler acısı vaziyetini belgeleyen fotoğraflar, uçan kuşa vakıf kuran medeniyetin zihinlerdeki algısının ne hâle getirildiğini politik bir sorun olarak ortaya koydu.

Şerif Mardin [1927-2017]

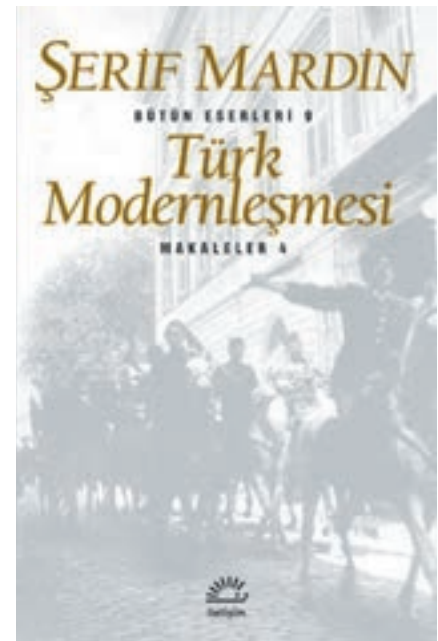
Türk düşünce akademisinin medâr-ı iftihârı olan Şerif Mardin, yetmiş yıllık akademik kariyerinde yazdıkları ve söyledikleriyle her dönem ilgi odağıydı. Osman'lıdan Cumhûriyet'e tevârüs eden münevver profilinin son büyük temsilcilerinden sayılan Şerif Mardin, ardında büyük eserler bırakarak 06 Eylül 2017 târihinde ebediyete intikal etti.

1927 yılında İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi'nden mezun olup yüksek öğrenim için ABD'ye gitti. Stanford Üniversitesi Siyasal Bilimler bölümünü bitirdikten sonra yüksek lisansını Johns Hopkins Üniversitesi'nde yaptı. Doktorası için Stanford'a geri dönen Şerif Mardin, "Yeni Osmanlıların Düşünsel Yapıtları" konulu teziyle büyük ses getirdi. 1964 yılında doçent, 1969'da profesör oldu ve 1973 yılından itibaren Boğaziçi Üniversitesi'nde çalıştı; burada "İktisâdî ve İdârî Bilimler Fakültesi"nin kurucu dekanlığını, Sosyoloji bölüm başkanlığını yürüttü, siyâset bilimi ve sosyoloji dersleri verdi. Bu verimli yıllarında Şerif Mardin'in akademik çalışmaları yurt dışında da sürmekteydi; ABD'de Columbia ve California, İngiltere'de Oxford Üniversitelerinde konuk öğretim üyesi olarak dersler verdi. Washington DC'deki American Üniversitesi'nde Uluslararası

İlişkiler bölümünde öğretim üyeliği, yine aynı üniversitenin bünyesinde kurulan İslâmî Araştırmalar Merkezi'nin başkanlığını yaptı. Hocalık kariyerini bir süre Sabancı Üniversitesi'nde sürdüren Şerif Mardin'e bilim hayâtı boyunca uyguladığı yöntemler, geliştirdiği özgün düşünceler, yaptığı derinlemesine araştırmalar ve Türkiye'nin yakın toplumsal târihini aydınlatan sentezlerinden dolayı, emeritus profesörlük unvânı verildi. Velût çalışmalarına İstanbul Şehir Üniversitesi'nde devam eden Şerif Mardin, 2016 yılında "Sosyal ve Beşerî Bilimler" alanında, Türk Nobeli olarak bilinen Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Ödülü'ne lâyık görüldü, vefâtından kısa bir zaman önce ise TÜBA Şeref üyesi seçildi.

Jön Türklerin Siyasî Fikirleri 1895-1908 (1964), *Din ve İdeoloji* (1969), *İdeoloji* (1976), *Türkiye'den Toplum ve Siyaset* (Makâleler derlemesi, 1990), *Siyasal ve Sosyal Bilimler* (Makâleler derlemesi, 1990), *Türkiye'de Din ve Siyaset* (Makâleler derlemesi, 1991), *Türk Modernleşmesi* (Makâleler derlemesi, 1991), *Religion and Social Change in Modern Turkey. The Case of Bediüzzaman Said Nursi* (1989) [Bediüzzaman Said

Nursi Olayı / Modern Türkiye'de Din ve Toplumsal Değişim (1992)], *The Genesis of Young Ottoman Thought* (1962) [Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu (1996)] *Türkiye, İslam ve Sekülerizm* (Makâleler derlemesi, 2011).

Bir Osmanlı paşasının âlem-i pinhânı

Bir Osmanlı devlet adamının kendi iç dünyâsıyla sınırlıymış gibi görünen ama gerek konusu gerekse modelleri itibâriyle kayıtsız kalınmayacak türden ilginç karikatürlerden oluşan “Yusuf Franko’nun İnsanları” isimli sergi, 2017’nin en renkli kültür etkinliklerinden biriydi. İstiklal caddesinde, Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi’nde yaklaşık altı ay boyunca gezilebilen sergide, XIX. yüzyılın sonları, XX. yüzyılın başları Beyoğlu-Pera bölgesinde yaşayan ve çoğunluğunu gayrimüslimlerin oluşturduğu paşa, bürokrat, diplomat, Levanten, tüccar, iş adamı gibi Osmanlı yüksek zümre mensuplarını hicveden karikatürler ilk kez sanatseverlerle buluştu.

Çizer Yusuf Franko Kusa’nın yaşam öyküsü oldukça ilginç. Bilinen nâmıyla Franko Paşa, Lübnan kökenli Hıristiyan Arap bir âileye mensup. Cebel-i Lübnan Mutasarrıfı olan babası ve maslahatgüzârılık, başkonsolosluk gibi görevlerde bulunan kardeşleriyle birlikte kendisi de Osmanlı hâriciyesine uzun yıllar hizmet etti. Bir süreliğine Posta Telgraf ve

Hâriciye Nâzırlıkları görevinde bulundu. Paşa, ciddiyet içinde yürüttüğü devlet işlerinden arta kalan zamanlarında karikatür çizdi; ancak onun çevresinden gizlediği bu tutkusu ne yazık ki ağır görevlerin gerektirdiği sorumluluklar karşısında fazla diremedi.

Karikatürlerin toplandığı “Types et Charges” adlı albümün sergilenme hikâyesi de bir dizi sıra dışı olaydan sonra gerçekleşti. Ne olduğu bilinmeden Kapalıçarşı’da bir yabancıya satılan albüm, birçok ülkeyi dolaştıktan sonra nihâyet özel bir koleksiyona dâhil edilerek aslı vatanına, İstanbul’a dönebildi. İstanbul sosyetesinin bir zamanlar rağbet ettiği mekânların görünümü, artık albümün oluşturulduğu dönemin atmosferini yansıtmaktan hayli uzak olsa da Franko Paşa’nın karakterlerden canlı bir Beyoğlu panomarası çıkarmak mümkün. Paşa’nın, göz önündeki yaşamından kendince mânîdar fragmanları alaycı bir duyguyla ve elbette gizli kalmasını umarak resmettiği bu renkli galeride yolculuğa çıkanlar için hazırlanmış “kişiler-ilişkiler haritası”, Beyoğlu cemiyetindeki çeşitliliği ifşâ eden bir ayna işlevi görür. Kimler yoktur ki: Tanzîmat devlet adamları, İttihatçı paşalar, nâzırlar, tercümanlar, konsoloslar, tiyatrocular, müzisyenler vs.

Küratörlüğünü Bahattin Öztuncay’ın, metin yazarlığını K. Mehmet Kentel’in yaptığı sergi, son devrini yaşayan imparatorlukta ki yoksul, bîçâre sokakların duygusuyla çelişen ama bir o kadar gerçek, günâhıyla savâbıyla yine bize âit bir dünyâyı tanıtır.

<https://yusuffranko.ku.edu.tr/>

Arayışlar döneminden yeniden umrâna çıkış: Bir zihin pusulası

Ülkemizdeki ilim ve kültür alanındaki çalışmaların son yıllardaki en iddialı verimi *İslam Düşünce Atlası*'yla oldu. Uzun süren zahmetli bir çalışma sürecinin sonunda üç cilt hâlinde yayımlanan Atlas, 16 Kasım 2017 târihinde Yenikapı Mevlevîhânesi'nde düzenlenen tanıtım günüyle, kamuoyunun önüne çıktı. Programa eğitim, medya, siyâset ve bürokrasi dünyâsından önemli isimler iştirak etti.

İlmî Etüdler Derneği uhdesinde, Yrd. Doç. Dr. İbrahim Halil Üçer'in koordinatörlüğünde ve Konya Büyükşehir Belediyesi'nin destekleriyle yayımlanan *İslam Düşünce Atlası*, yazarından tasarımcısına, harita uzmanlarından yazılımcısına büyük bir ekibin müşterek mesâisiyle 4 yıllık bir zaman zarfında tamamlandı. Çalışmanın en önemli iddiası, İslâm bilim ve düşünce târihi için yeni bir dönemlendirme ya-

pılması gerektiğinden hareketle ortaya konuyor. Ondört asırlık İslâm târihi üzerine yapılmış okumaların basmakalıp, özensiz yapıldığı, hatta çoğu yerde Avrupamezkeci zihinlerle kasıtlı biçimde çarpıtılmış olduğu meselesi, Müslüman entelektüellerin gündemini uzunca süreden beri işgal etmiş bir soruna işaret eder. "Gazâlî'den önce yâhut sonra" vb tipte yaygınlık kazanmış kimi yerde ideolojik kimi yerde romantik dönemlendirmelerin, düşün-

ce târihi çalışmalarında çok da doğru sonuçlar vermediği, özellikle eleştirel târihçilik yöntemleri içinde kalındığında kabul edilemez boyutlarda tutarsızlıklar içerdiği anlaşılmıştır. *İslam Düşünce Atlası*, yapıla gelen bu hatâlara dikkat çekerek gerçekçi bir îtiraz yükseltiyor; İslâm düşünce târihindeki iki karşı bloktan oluşan bu tekdüze ayırımı reddediyor ve yerine yeni, ayrıntılı bir dönemlendirme haritası koyuyor. Buna göre İslâm düşünce târihi; klasik dönem ve yenilenme, muhâsebe, arayışlar dönemi olarak dört ana başlık altında yedi alt döneme ayrılarak incelenmeli. Elimizdeki eser de, her bir dönemi, var oldukları ve yayıldıkları coğrafya ile birlikte değerlendirerek ele alıyor. Dijital veriyle de desteklenen Atlas'ın haritalandırma sisteminde üç kademeli bir tasnif yapılmış. Dönemin, eser ve müelliflerinin birbirleriyle olan etkileşimleri bu haritalar üzerinden tâkip edilebilmekte; inşâ edilmiş sistematize bilgi ağı sâyesinde iki farklı veri arasında kolaylıkla karşılaştırma yapılabilmektedir.

Ancak bilim târihi alanında, günümüze kadarki baskın zihniyet problemleri, ezberci akademik tutumlar gibi sebeplerden düşünce geleneğimizin büyüklüğüne yaraşır düzeyde eserler üretmekte zorlandığımız gerçeğini de unutmamamız gerekiyor. Denebilir ki *İslam Düşünce Atlası*, târihyazımındaki mevcut tıkanıklığa devrimci bir müdâhaleyle dokunmuş ve güzel, mümbit bir yol açmıştır. Bu yolu işler hâlde tutmak da böylesine emek isteyen tafsilatlı eserler üretmekle mümkün görünüyor.

<https://www.islamdusunceatlası.org>

Z KİTAPLIĞI

HAZIRLAYAN: AKİF KURUÇAY

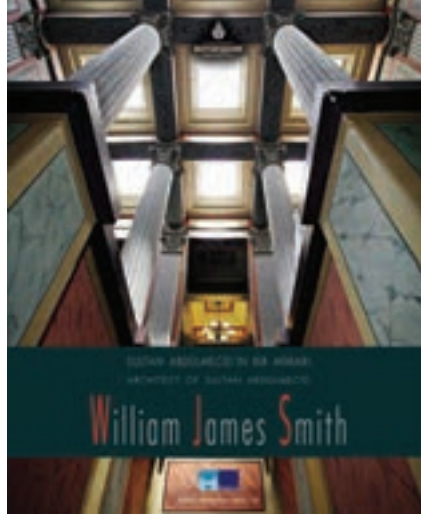

BEŞİR AYVAZOĞLU

Beyazıt Meydanı'ndan Yolu Geçenler

Beşir Ayvazoğlu, kitabının ön sözünde şöyle bir sır verir okura: "Yaşadığınız şehrin tarihini öğrendikçe taşlar, ağaçlar, yollar, binâlar sizinle konuşmaya başlıyor." Yolu Beyazıt Meydanı'ndan geçenler, herhâlde İstanbul'un en konuşkan yüzüyle karşı karşıya olmanın zevkini derinden hissedecektir. Ancak bu zevki yaşarken taşların, ağaçların, yolların, binâların işşısıyla bir büyüye kapılıp şehrin inişli çıkışlı hâtıralarında serâzat kaybolup gitmek de olası. Üçüncü Tepede Hayat, bu aylak ihtimâlin önünü kesmek istercesine meydanın ortasına özenle yerleştirilmiş bir terazî gibi. Şehrin en câzip, yaşam dolu, şaşaalı ama bir o kadar da yaralı birikimini bizim için ölçüp tartıyor. Bir tarafında harâretli münâkaşalara fırsat tanıyan derin, dalgalı, zor bir geçmiş diğer tarafında ise mekânla kurulan etkileşimin kâh öznesi kâh nesnesi rolündeki İstanbullu. Yedi tepeli topografyasıyla meşhur şehrin üçüncü tepesini, onun merkezini teşkil eder Beyazıt meydanı. Roma'daki adıyla Forum Tauri, o zamandan bugüne çok evreler aşmış, nice bâdireler atlatmıştır. Kitap, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş yıllarına, son yüzyılın Beyazıt'ına odaklanır. Sözü edilen devre rengini veren birçok önemli hâdisenin, sahaflardan kahvelere ilim, kültür ve sanat meclislerinde boy göstermiş münevverlerin, romancıların, şâirlerin, hulâsa Beyazıt'tan yolu geçenlerin ve onun kopmaz bir parçası olanların derin tarihini, üstelik tahkik edilmiş bilgilerle anlatır.

Üçüncü Tepede Hayat, Beyazıt Meydanı'nın Derin Tarihi, Beşir Ayvazoğlu, Kubbealtı Neşriyatı, 327 s., 2012.

WILLIAM JAMES SMITH

Mösyö İsmi'tin İstanbul günleri Sultân'ın Mîmârı

Modernleşme gayretlerinin Osmanlı'yı çepeçevre sardıği bir dönemdir Sultan Abdülmecid'in hüküm sürdüğü yıllar. Babası II. Mahmud'dan sonra tahta geçen Abdülmecid'in 22 yıllık devr-i saltanatında Dersaadet, tam mânâsıyla mîmârî bir dönüşüme uğrar. Bu yıllarda, Türkçeye vukûfiyeti, Mustafa Reşid Paşa başta olmak üzere Tanzimat'ın önemli isimleriyle yakın ilişkileri ve imzâ attığı başarılı projeleriyle bir İngiliz mîmar dikkatleri üzerinde toplamayı başarmıştır: William James Smith. Saray'ın nezdinde İngiltere Devlet-i Aliyyesi Mîmârî olarak tanınır "Mösyö İsmi't" ve kendisine büyük projeler sipariş edilir. İngiliz mîmarın yaptığı yapılar arasında; Galata'daki konsolosluk binâsı, Taşkılla adıyla bilinen Mecidiye Kışla-i Hümayûn'u, Gümüşsuyu Hastahânesi olarak bilinen Tophâne-i Âmire Hastahânesi, Haliç'te Deniz Hastahânesi olarak bilinen Bahriyye Hastahânesi, Tophâne Kasrı Hümayûn'u, Dolmabahçe Sarayı'nın Seyir Köşkü ve Kış Bahçesi sayılabilir. Ayrıca Smith'in sivil mîmârîde de birtakım projelerini hayâta geçirdiği bilinmekte. Bunların arasında en dikkati çeken, 1853 târihli Naum Tiyatrosu binâsıdır. Saltanat nişânıyla taltif edilen Smith'in yapıları perspektifinde Avrupâi zihniyetini yansıtmayı amaçlayan kitap; Afife Batur, Edhem Eldem, Seda Kula Say, Gül Cephâncegil gibi mîmarlık târihi ve görsel kültür araştırmacılarının makâlelerinden oluşuyor.

Sultan Abdülmecid'in Bir Mimarını William James Smith, haz. Afife Batur, İBB Kültür AŞ, 334 s., 2016.

HEINRICH BARTH

Asia Minor'da Uzun Bir Yolculuk

Bir başkasının gözünden kendi imajını yeniden keşfe dâir yeni bir yolculuğa koyulmanın, insanı heyecâna sürüklediği bir gerçek. Toplamların târihten günümüze tevârüs eden katmanlı hikâyelerini bir "yabancı"nın deneyimleri üzerinden anlamlandırmaya çalışmak da bu emsal bir deneyim. Seyahatnâmeler, içinde yaşadığımız toplum ve coğrafyayı, hatta bütün bir âidiyetimizi bize yeni, farklı bir yolla keşfin fırsatlarını sunan, oldukça ilginç kaynaklardır. Ülkesinde Afrika üzerine çalışmalarıyla tanınan Alman bilim adamı ve kâşif Heinrich Barth'ın 1858 yılında gerçekleştirdiği "Asia Minor" gezisi, ilgi uyandıran bir seyahatnâme olarak ilk kez 1860'da Berlin'de yayımlandı. Bu târihten takribî birbuçuk asır sonra 2017'de Türkis Noyan tarafından Kitap Yayınevi bünyesinde Türkçeye kazandırılan eser, önce İstanbul'dan deniz yoluyla Trabzon'a; akabinde at üstünde Giresun, Tokat, Amasya, Çorum, Yozgat, Kayseri, Nevşehir, Kırşehir, Kırıkkale, Eskişehir ve Bilecik üzerinden Üsküdar'a kadar uzanan zorlu bir yolculuğun hikâyesini anlatıyor. Barth'ın, Alman şarkiyatçı Andreas David Mordtmann'la birlikte gerçekleştirdiği seyahatin notları, birçok yönüyle, özellikle de dönemin Anadolu yaşantısını aktarması bakımından aydınlatıcı. Eser, coğrafyadan târihe, inançtan kültüre, ekonomiden günlük yaşamın renkli detaylarına, belki de çok iyi bildiğimizi düşündüğümüz kadim bir dünyânın sınırları içinde bizi yeni keşiflere zorluyor.

Heinrich Barth Seyahatnamesi, Trabzon'dan Üsküdar'a Yolculuk 1858, çev. Türkis Noyan, Kitap Yayınevi, 262 s., 2017.

DOĞAN KUBAN

Türk Ahşap Evinin Mîmârîsi'ne Dâir

Sözde insan yaşamının yüksek standartlarına dâir her tür detayın düşünüldüğü modern, devâsa kentler yarattık; milyonlarca insan, metropol olma yarışındaki bu şehirlerde ev nâmına dikilen betondan heyûlâlarda "bir arada" yaşıyor görünsek de ciddi bir sorunumuz var. Çünkü kentlerde, kendi bencilce isteklerimiz dışında hiç kimse ve hiçbir şeyi düşünemeyecek hâldeyiz, bozulan ev algımız, hem tasarımı hem mânevîyatıyla, bu mutsuz durumun en büyük nedeni. Doğan Kuban'ın Türk Ahşap Konut Mîmârîsi kitabının sayfaları arasında gezinirken sıkça bu düşüncelere kapılıp gidiyor insan. Mimar Kuban'ın geleneksel Türk evi üzerine tezleri, her ne kadar sevilen bir konu olsa da uzun zamandır ihmal edilmiş bir husûsu, XVII. yüzyıldan itibaren Osmanlı çağı karakteristik ev mîmârîsini en ince hatlarıyla irdeliyor. Ortalama ömrü ikiyüz yıl olması nedeniyle ahşap konutların daha eski devirlerini ele alabilmek pek mümkün değil, ancak eldeki veriler ışığında denilebilir ki bilhassa göçer Türkler tarafından tercih edilen ahşap malzemeli evler, anıtsal gelişimini İstanbul'da gerçekleştirdi. Ahşap Türk evinin tamâmiyle kendine özgü üslûbu, mükemmel tezyînâtı, zamanla onun Batılı ziyaretçilerin gözünde pitoresk bir motife dönüşmesini de sağladı. Kuban'ın kitabı, artık yadsıyarak hayatımızdan, şehirlerimizden çıkardığımız, kendi ellerimizle yok ettiğimiz o huzurlu evlerin sıcak ve içten dünyâsına yönelmiş belgesel bir bakış niteliğinde.

Türk Ahşap Konut Mimarisi, 11.-19. Yüzyıllar, Doğan Kuban, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 280 s., 2017.

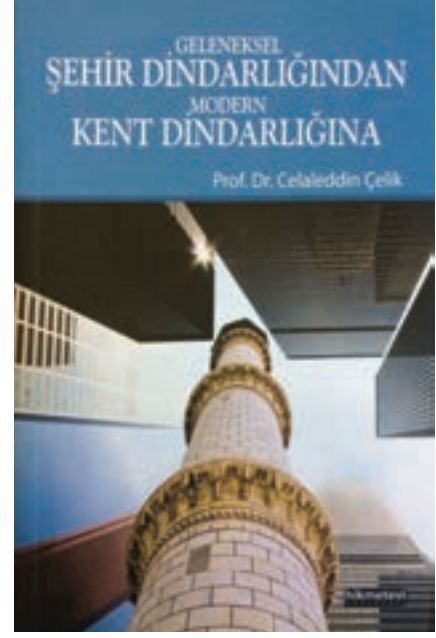

DAVID HARVEY

Şehir Sosyal Adâletin Bir İmkânı mı?

Bâzi eleştirmenlere göre David Harvey'in kitabı, Bonun entelektüel değişiminin bir güncesi olarak okunmalı. Harvey, teknik ve metodolojik sorunlarla meşgul olan geleneksel kent bilimindeki yetersizliğin farkında bir düşünür olarak "coğrafya"nın amaçlarının genişletilip yeniden tanımlanmasını istiyordu. Sosyal Adâlet ve Şehir 1973'te ilk kez yayımlandığında kentsel araştırmalar üzerinde âni ve sarsıcı bir etki uyandırdı. Çünkü kentsel analizin tanımları yeni baştan tanımlamakla kalmıyor, ortaya kıskırtıcı birtakim yeni sorular da atıyordu. Dolayısıyla o târihten bu tarafa, mezkûr kitap alanındaki okumalara kaynaklık etmekte. Kısaca denilebilir ki Harvey bu baş yapıtıyla, mekânsal biçimleri ve toplumsal süreçleri analitik biçimde ele alıyor. Kitabın tezine göre, mekânsal biçimler toplumsal süreçleri içermektedir; toplumsal süreçler ise esas olarak mekânsaldır. Kentsel planlama ve gelir dağılımı konularında ortaya konan sert sorunlara karşı geliştirilen eleştirel yaklaşım tamâmiyle pesimist bir sona bağlanmamış ne var ki. Düşünürü göre, târih boyunca kent hakkında yazılmış birçok ümit verici ütopya boşuna değil, bunların çoğunu yaşayabilme fırsatımız var. Ama bunun için önce kentleri yabancı çevreler olarak yaratan, kentselleşmeyi bireysel ve ortaklaşa amaçlarımıza yabancı yönleri süren güçlere karşı koymak gerekiyor. Yâni sömürüden kurtarılmış insancıl bir kent için hâlâ bir şansımız, bir ümidimiz var.

Soyal Adalet ve Şehir, David Harvey, çev. Mehmet Morali, Metis Yayıncılık, 294 s., 2017.

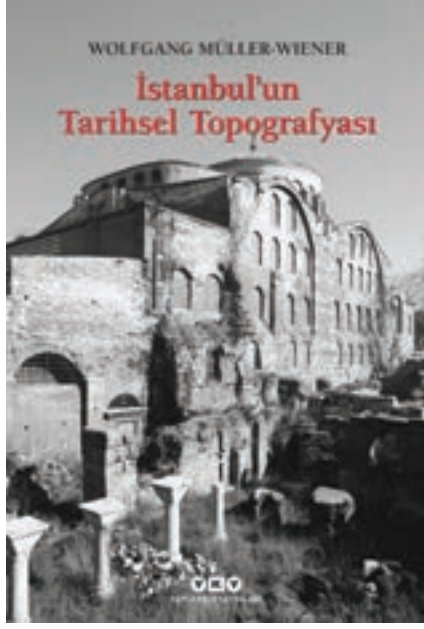

CELALEDDİN ÇELİK

Geleneksel Şehirden Modern Kente Dindarlığın Biçimleri

Din ve şehir ilişkisi bağlamında yaptığı çalışmalarla Türkiye sosyolojisine etkili dokunuşlar yapan Celaleddin Çelik, yeni kitabında insanın mekânla ilişkisi ve bu ilişkinin varlık, hayat ve çevreyle bağlantısını irdeliyor. Kent kültürü ve dindarlığını farklı boyut ve görünüşleriyle ele almayı deneyen yazar, kitabında bir yaşama mekânı olarak geleneksel şehrin modern öncesi dinamiklerini serimlerken mâzideki mekân tasavvurunun, insâni varoluşla ve doğayla birlikteliğini göstermeyi de hedefliyor. Bu noktada aklımıza geliveren bir soru, cevaplanmayı bekliyor. Peki, mevcut kent tasarımları dindarlık tutumlarına nasıl ve ne şekilde etki ediyor? Kitaba göre geleneksel şehir dindarlığı, insan, doğa ve toplum birlikteliğini mümkün kılan özel bir mekânsal muhitte ancak var olabilir. Zîra modern kentler, insanın yalnızca mekânla ilişkisinde bir farklılaşmayı değil, insanın kendisiyle, tabiatla ve târihle ilişkisinde de bir kırılmayı temsil eder. Çeşitli görünüşleriyle bir fenomene dönüşen kent dindarlığı, içinde geleneksel olandan izler barındırsa da, artık başka bir olgudur. Çünkü yeni kentsel dünyânın dinamiklerine göre biçimlenmiştir. Kitap, dindarlığın mekânla ilişkisi üzerinden yola koyularak geleneksel dindarlığın şehre âit yüzüyle modernliğin kentte tezâhür eden yeni dindarlık formları arasında beliren ciddi farklılıkları anlamlandırmayı deniyor.

Geleneksel Şehir Dindarlığından Modern Kent Dindarlığına, Celaleddin Çelik, Hikmetevi Yayınları, 192 s., 2017.

WOLFGANG MÜLLER-WIENER

İstanbul'un Oyunbaz Topografyası

İki boğazlı, yedi tepeli, üç yakalı İstanbul'un topografyası oyunbazdır. Şehrin boyutları sizin hareket yönünüze göre değişir sürekli, onun bu devingenliğini biçimsel bir tanıma sığdırmak neredeyse imkânsız gibi. Fizikî görünümün dinamik yapısı üzerine şehrin târihsel topografyası da eklenince oyunbaz şölen tam anlamıyla başlar. Târih öncesi devirlerden başlayan soluk izler, sonraki katmanlarda belirginleşip daha görünür hâle gelir, nihâyetinde İstanbul'un zaptedilemez formu çıkar ortaya. 1976 ila 1988 yılları arasında Alman Arkeoloji Enstitüsü müdürlüğünü yapmış olan mimar ve arkeolog bilim insanı Wolfgang Müller-Wiener, bu formun üzerinde uzun yıllar kafa yorarak bütün dönemleri içeren çok önemli bir çalışmayı literatüre kazandırdı. İstanbul'un Târihsel Topografyası, bugüne kadar alanında yapılmış en kapsamlı çalışma olma özelliğinde. Byzantion, Konstantinopolis ve İstanbul'daki yapı sanatını XVII. yüzyılın başlarına kadar topografik veriler ışığında inceleyen W. Müller-Wiener, verdiği birçok önemli bilginin yanında, şehrin belli başlı bölgelere ayrılmasında fizikî yapıyla birlikte biçimlenen târihsel topografyanın da belirleyici bir etkiye sâhip olduğuna, yine yapılar bağlamında târihsel figürler değişse bile yapıların mekânsal işlevinde devamlılığın bulunduğu dikkat çekiyor.

İstanbul'un Tarihsel Topografyası, XVII. Yüzyıl Başlarına Kadar Byzantion, Konstantinopolis Wolfgang Müller-Wiener, çev. Ülker Sayın, Yapı Kredi Yayınları, 534 s., 2016.

ANNA GROSSER RILKE

İstanbul'da Bir Ömür Bir Hoş Sadâ

Osmanlı'nın siyâsi açıdan çalkantılı geçen son yıllarına, kültürel ve sosyal yaşamda görülen radikal dönüşümler de eşlik eder. II. Abdülhâmid devrini her bakımdan ilgi çekici gösteren ve anlamayı zorunlu kılan da bu sancılı konuların uzantılarının hâlâ bugünlere ulaşabilmesidir. Alman piyanist Anna Grosser-Rilke'nin hâtraları, bahsini ettiğimiz devrin sanat ve kültür muhitlerinde nelerin yaşandığına ışık tutan bir kitap. Ünlü şâir Rainer Maria Rilke'nin kuzeni olan müellif, İstanbul'da kısa bir süre yaşayan dâhi kompozitör Franz Liszt'in de talebesiydi. Gazetecilik yapan eşinin İstanbul'a görevlendirilmesiyle Türk diyârına ayak bastı, elbette ömrünün otuz yılını burada geçireceğini bilmeden. Yeni hayatı gerçekten de hareketli başlar müzisyen Anna'nın; Pera'nın hareketli cemiyet ilişkilerine dâhil olduktan sonra, Alman elçiliğinde hayır amaçlı konserler vermeye başlar. Yıldız'a davet edilir ve icrâ-yı sanatından hayli hoşnut kalan Abdülhâmid tarafından madalyayla ödüllendirilir. Kitap, İstanbul'daki Alman cemâatının pek bilinmeyen yönlerini anlatması bakımından önemlidir. Konular sâdece müzik ve sanat câmiasıyla sınırlı kalmıyor; Boğaz'daki hayat, harem ziyaretleri, Türklere mahsus âdetler, bayramlar, tarikatlar, deprem ve savaşlar, Bâbiâli, Jön Türkler, 31 Mart hâdisesi gibi merak çeken birçok mevzu, çarpıcı detaylarıyla, en önemlisi de içeriden yapılmış bir gözlem neticesinde okurla buluşuyor.

Avrupa Saraylarından Yıldız'a, İstanbul'da Bir Hoş Sadâ, Anna Grosser Rilke, çev. Deniz Banuoğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 315 s., 2017.

NEZİH ERDOĞAN

Beyaz Perdenin İstanbul'da İlk Yılları

Seyirlik eğlencelerin geçmişi insanlık târihi kadar eski. Belki ilkel duvar resimleri, ama en çok Antik kentlerin vazgeçilmez sosyalleşme mekânlarından amfiteatrlar bunun somut kanıtıdır. Türk seyirlik eğlencesi dendiğinde de hemen akla Karagöz Hacivat gölge oyunu gelir. 1895 yılında ortaya çıkan sinema ise diğerlerine göre tabii çok yeni bir gelişme. Nezih Erdoğan'ın kitabı, şehir modernleşmesindeki çoklu ilişkileri göstermek bakımından sinemanın Osmanlı İstanbul'undaki ilk yıllarını mercek altına alıyor. Kitap kendi mantığı içerisinde belirlenmiş başlıklara bölünmüş; buna göre modernlik öncesi dönemde seyir ve seyirci deneyimleri, XIX. yüzyılın sonlarından itibaren İstanbul şehir hayatında sosyal modernlik ve sinema ilişkisi, Osmanlı toplumunun sinema ile ilk buluşması, şehirdeki ilk gösterimler ve bunun izleyicilerde doğurduğu tepkiler, basın sinemaya ilişkin ürettiği söylemler üzerinden okunan sinema kültürüne dâir derin analizler kitabın değindiği konular içerisinde. İcat ve yeniliklerin sosyal ve kültürel yaşantıyı etkileme işlevine verilmiş ilginç örnekler de var: vapur ve tramvay seferlerinin film seanslarına göre düzenlenmesi gibi. Yazar, değişen eğlence anlayışının yansımalarını eksiksiz gösterebilmek amacıyla tanıklıklara da başvurmuş, meselâ şehrin yeni eğlencesinin popülaritesine dâir ünlü muharrir Refik Hâlid'den nakille aktarılan bilgiler hayli dikkate değer.

Sinemanın İstanbul'da İlk Yılları, Modernlik ve Seyir Maceraları, Nezih Erdoğan, İletişim Yayınları, 320 s., 2017.

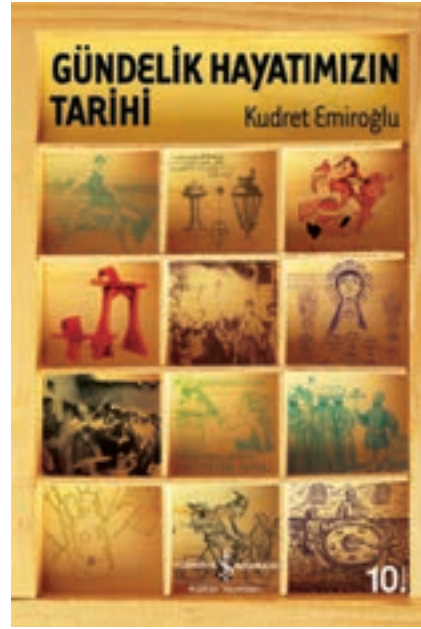

ED. KÖKSAL ALVER

Kent Sosyolojisi

Ülkemizde kent sosyolojisine eğilen çalışmaların yekûnu giderek çoğalıyor. Modernizm ve 1940'lardan itibaren başlayan, kısa zamanda da en temel mesele hâline gelen köyden kente göç hâdisesi, olgusal bakımdan beşerî bilimlerin konusuna, en çok da sosyolojiye dâhil bir mevzüdür. Göçle, kontrolsüzce doldurulan şehirlerde yaşam, tanımlanmayı bekleyen bir dizi sorunla mücadele ederken insan odaklı tüm disiplinler şehrin kaosundan payını yeterince almıştır. Sosyolog Köksal Alver editörlüğünde Çizgi Kitabevi tarafından yayımlanan Kent Sosyolojisi adlı kitap, bu çetrefilli, zor sâhada kalem oynatan yazar ve akademisyenlerin makâlelerini buluşturmuş. Kentin karmaşa, çelişki ve zıtlıklarla dolu doğasından kaynaklanan envâi çeşit soru ve sorun; birey ve kent, toplum ve birey, toplum ve kent arasında bir uzlaşma, bir bütünleşme köprüsü kurmaya çalışan yaklaşımlar aracılığıyla aşılacak isteniyor kitapta. Zira kentler, kozmopolit mekânlardır ve orada dâima birlikte var olma kültürünün tahkimine ihtiyaç duyulur. Sosyoloji, bunu kolay ve kalıcı biçimde başarmak için interdisipliner bir bilim dili oluşturmak durumunda ayrıca. Elbette, kent meselelerinin üstesinden bir çırpıda gelme iddiası gerçek dışı görünecektir. Kitabın zaten böyle bir savı da yok, ancak mümkün olduğunca kent sosyolojisinin öne çıkan kuramlarını, konularını, sorunlarını masaya yatırmayı deniyor.

Kent Sosyolojisi, Ed. Köksal Alver, Çizgi Kitabevi, 413 s., 2017.

KUDRET EMİROĞLU

Gündelik Hayatımızın Sıra Dışı Tarihi

Günlük yaşantıda kullandığımız birçok nesnenin, farkında olarak ya da olmayarak yaşadığımız âdet ve göreneklerin kökeninde neyin yattığını, kelimelerin aslının nereden geldiğini bilmek isteriz. Araştırmaya koyulduğumuzda öğreneceklerimiz bizi çok şaşırtabilir. Meselâ Uygur Türklerinin közğü dedikleri aynanın ilk numünelerine MÖ 6 binli yıllarda Çatalhöyük'te rastlandığını; görme bozukluğunu gidermek amacıyla, ama daha çok da estetik nedenlerle kullanılan lenslerin Da Vinci'nin su dolu bir tüpün ucuna yerleştirdiği merceklerden esinlenilerek üretildiğini; hamburgerin sanıldığı gibi aksine Amerika'da değil de Hamburglu işçiler sayesinde Almanya'da ortaya çıktığını; Fransızca kökenli olmakla birlikte centilmen kelimesinin hânedan üyesi olmadığı hâlde silâh taşıma yetkisi olan erkeği niteleyen bir sözcük olduğunu öğrenmek gerçekten çok ilginç, eğlenceli bir yönü de var bu bilgilerin. Çünkü gündelik hayatımızın içindeki hemen her şeyle alâkalı, her an her yerde lâzım olabilecek türden kültürel bilgiler bunlar. Kudret Emiroğlu'nun büyük bir emekle ortaya çıkardığı bu ansiklopedik kitap, daha önce hiçbir yerde duyamayacağınız türden müthiş bilgiler içeriyor. Herkesin faydalanabileceği, en çok da isim ve kavramların târihsel kökenine, anlam alanlarına ve etimolojisine ilgi duyanların mutlaka okuması gereken muhteşem bir başucu kitabı.

Gündelik Hayatımızın Tarihi, Kudret Emiroğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 700 s., 2015.

LEYLA NEYZİ

Şehrin Hâfızasında Kendine Âit Bir Oda

Sosyal bilimlerde, hakikat beklentisi kimi zaman anlatılan hikâyenin dışındaki gerçekliği açılmayı zorunlu kılar. Özellikle târih sâhasında arşiv vesikâlarına, belgelere sıkıştırılmış bir gerçeklik iddiası, bu türden açılmalara pek alan bırakmamakta ısrarcı görünür. Bilimsel bir resmiyetle kaskatı, müdahâle edilemez tezlerin gerçeği tam yansıtmaktan uzak olduğu, aklın ve hayatın önermeleriyle çelişen bir tespit değildir. Son dönemlerin revaçta yaklaşımı olarak sözel târih çalışmaları, çok sesliliğiyle geçmişi yeni ve bütüncül yorumlama şansını bize tanıyor. Sözel târih çalışmalarıyla dikkati çeken sosyal bilimci Leyla Neyzi'nin, ilk baskısı 2011 yılında yapılan kitabı İstanbul'da Hatırlamak ve Unutmak, 2017 yılında yeniden yayımlandı. Kitap, bireylerin iç gerçekliği üzerinden İstanbulluluk örneğinde kentlilik olgusunu vüzûha kavuşturmak çabasında; bunu yaparken de farklı cinsiyet, ırk, inanç, eğitim, kültür ve sosyal düzeylerinde ilgi uyandırıcı bir örneklem grubu oluşturmuş. Aynı zamanda bu çalışmanın kendisi, yukarıda söylenenlere paralel, doğabilecek bir tartışmanın da doğal nesnesi sayılmalı. Neyzi'nin, 1995-1999 yılları arasında derlediği kişisel sohbet ve görüşmelerinden, İstanbul'un dönüştürülen yönlerine ve dönüştürücü gücüne vurgu yapan, ama her biri ayrı makamda insan hikâyeleri ortaya çıkmış. Etkileyici bir dille sunulmuş olmakla kalmıyor bu hikâyeler, susturulmuş insanların inşa ettikleri gerçekliği de saydam biçimde iletme başarısını gösteriyor.

İstanbul'da Hatırlamak ve Unutmak, Birey, Bellek ve Aidiyet, Leyla Neyzi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 228 s., 2017.

“..ve ce’alnâ mine’l-mâî külle şey’in hayy..”
Celî sülûs istif, hattat İsmail Hakkı Altunbezer.

Erenköy İstasyon eşmesi.

“..ve her canlı şeyi sudan yarattık..”

Enbiyâ s resinin 30’uncu âyetinden.